

T.C.
BAŞBAKANLIK
GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ
GAP BÖLGE KALKINMA İDARESİ BAŞKANLIĞI

**GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ'NDE
SON DURUM
(EKİM 1997)**

GÜNEYDOĞU ANADOLU PROJESİ'NDE EKİM 1997 İTİBARIYLA SON DURUM

1. GİRİŞ

Güneydoğu Anadolu Projesi, uygulamalarla ortaya çıkan gelişmeler sonucu, artık uluslararası platformlarda, "insan" boyutu ve "sürdürülebilirlik" kavramı ile birlikte anılmaya başlayan bir bölgesel kalkınma projesi olarak örnek duruma ulaşmıştır. Nitekim GAP, TIME Dergisi'nin 24 Ocak 1994 tarihli sayısında dünyanın en büyük 9 projesi arasında sayılırken, Altyapı ve Finans Dergisi'nin Yaz 1993 sayısında ise Modern Dünyanın 7 harikasından birisi olarak gösterilmiştir.

Güneydoğu Anadolu Projesi, entegre bir kalkınma projesi olarak uygulanmaya başladığı 1989 yılından bu yana, Bölge'de her sektörde bir kıpırdanma ve giderek canlanmaya yol açmıştır. Özellikle son birkaç yıl, GAP'ın bir barajlar ve sulama sistemleri programından ibaret bir yatırım girişimi olduğu anlayışının geride bırakıldığı, sosyo-kültürel etkilerin vurgulandığı bir dönem olmuştur. Özellikle son altı aylık döneme damgasını vuran önemli gelişmeler aşağıdaki şekilde özetlenebilir:

- Özel sektör yatırımlarının yoğunlaşması ve Bölge-içi girişimcilik bilincinin geliştirilmesine yönelik olanaklar sağlanması ve kurumların hizmete girmesi
- Bölge'nin sosyo-kültürel yapısında dönüşümün yaygınlaştırılması
- Sürdürülebilir tarımsal üretimin geliştirilmesi ve öncelik uygulamaların yoğunlaşması
- GAP'a ilişkin uluslararası ilginin en büyük gerçekleşmesi
- Uluslararası kuruluşlarla işbirliği içinde yapılan projelerde aşamalar kaydedilmesi
- Altyapıya yönelik projeler ile ilgili hazırlıkların hızlandırılması

Bu gelişmeler çerçevesinde Ekim 1997 tarihindeki toplantıda ulaşılan durum aşağıda sunulmaktadır:

2. GAP MASTER PLANI ÇERÇEVESİNDEKİ ÖNEMLİ GÖSTERGELER VE EKLEŞMELER VE 1997 YATIRIMLARI

GAP Master Planı'ndaki hedeflere ulaşabilmek için program boyunca gerekli GAP yatırımları kamu finansman ihtiyacı, Haziran 1997 tarihinde yapılan toplantıyla toplam 4 katrilyon TL olarak belirlenmiştir (32 milyar ABD Doları olarak ifade edilebilir).

GAP Master Plan hedeflerine göre yatırım ihtiyacı sektörler itibariyle (trilyon TL olarak) aşağıda gösterilmektedir:

Tarım	1 278.7
Enerji	1 358.5
Madencilik	98.1
İmalat	188.1
Ulaştırma	935.3
Turizm	7.1
Konut	40.9
Eğitim	84.2
Sağlık	27.9
Diğerleri	205.9
TOPLAM	4 224.8

Proje için 1997 Haziran sonuna kadar, 1997 yılı sabit fiyatlarıyla yaklaşık 1 katrilyon 694 trilyon TL (12.6 milyar ABD Dolan eşdeğeri) harcama yapılmıştır. Böylece GAP yatırımlarında nakdi gerçekleşme oranı % 40.1'e ulaşmış bulunmaktadır.

1997 yılı Haziran sonu itibariyle, GAP'ta sektörel hedeflere yönelik nakdi gerçekleşme oranları ise aşağıdaki gibi olmuştur:

Tarım	% 9.8
Enerji	% 71.1
Madencilik	% 89.3
İmalat	% 40.3
Ulaştırma	% 28.4
Turizm	% 23.7
Konut	% 30.6
Eğitim	% 44.3
Sağlık	% 79.1
Diğerleri	% 44.5
<hr/>	
GLOBAL	% 40.1

1997 Bütçesi'nde GAP'a; ekonomik sektörlerde (tarım - madencilik - enerji - ulaştırma - turizm) 59 trilyon 959 milyar TL ve sosyal sektörlerde de (konut - eğitim - sağlık - belediye altyapıları ve diğer kamu hizmetleri) 17 trilyon 577 milyar TL olmak üzere toplam 77 trilyon 536 milyar TL'lik yatırım ödeneği tahsis edilmiş bulunmaktadır.

3. ENERJİ ÜRETİMİNDE MEVCUT DURUM

Ülkemiz enterkonnekte sistemine giren elektrik enerjisi üretiminin önemli bir bölümünü sağlayan GAP kapsamındaki Karakaya ve Atatürk Barajlarında 15 Eylül 1997 tarihi itibariyle başından itibaren gerçekleştirilen enerji üretimi:

Karakaya	78 452 930 000 kilovatsaat
Atatürk	41 891 622 000 kilovatsaat
<hr/>	
Toplam	120 344 552 000 kilovatsaat

Karakaya ve Atatürk Barajları'ndan sağlanan enerjinin parasal üretim değeri ise; yaklaşık 8 milyar ABD Dolarına eşdeğerdir.

Bu üretimi alternatif kaynaklar cinsinden ifade etmek gerekirse, her iki barajdan sağlanan elektrik üretimi, yaklaşık 30 milyon ton fuel oil veya 25.6 milyar m³ doğal gaz ithalatı ile karşılanabilecek değerdedir.

Türkiye'nin toplam hidrolik enerji üretimi içinde, 1997 yılının ilk altı ayında GAP, 20.5 milyar kilovatsaat ile % 51'lik bir paya sahiptir. Aynı dönemde Türkiye'nin (termik ve hidrolik) toplam enerji üretimi içinde GAP'ın payı ise % 21 olmuştur.

GAP enerji projelerinin kapasiteleri ise aşağıdaki durumdadır:

Tamamlanmış projeler	: 4 200 MW (% 56)
İnşa halindeki	: 1 304 MW (% 17)
Projesi hazır ve programa girmiş projeler (İlisu 1200 MW, Cizre 240 MW)	: 1 440 MW (% 19)
Diğerleri	: 532 MW (% 7)

1200 MW kurulu güçle 3 milyar 833 milyon kilovatsaat elektrik enerjisi üretmesi öngörülen İlisu Barajı ve Hidroelektrik Santrali, Güneydoğu Anadolu Projesi Su Kaynakları geliştirme programında, Dicle Havzası Projeleri arasında en önemlisidir.

İlisu Barajı ve HES, 1997 yatırım programına alınmış olup, Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü projeyi başlatma aşamasına yaklaşmıştır.

4. TARIM SEKTÖRÜNDE MEVCUT DURUM

Bölge'de Ekim 1997 tarihi itibarıyla, Fırat ve Dicle Havzalarında, sulamaya açılan alan 1 540 800 dönüme ulaşmıştır.

Bölge'de mevcut ve inşa halindeki sulama projeleri ile sulama alanları aşağıdadır:

İşletmede Olan Sulamalar	Sulama Alanı (Dönüm)
1. Hancağz	73 300
2. Şanlıurfa Ovası	600 000
3. Hacıhıdır	20 800
4. Derik-Dumluca	18 600
5. Silvan 1. ve 2. Kısım	87 900
6. Nusaybin	75 000
7. Silopi Nerdüş	27 400
8. Akçakale Yeraltı Suları	150 000
9. Ceylanpınar Yeraltı Suları	270 000
10. Devegeçidi	75 000
11. Suruç Yeraltı Suları	70 000
12. Çınar-Göksu	35 800
13. Garzan-Kozluk	37 000
TOPLAM	1 540 800

İnşa Halindeki Sulamalar		Sulama Alanı (Dönüm)
1. Mardin-Ceylanpınar ve Şanlıurfa-Harran	İletim	4 760 000
	Şebeke	1 350 000
2. Kralkızı-Dicle	İletim	1 300 000
	Şebeke	240 300
3. Batman Sol Sahil	Şebeke	187 500
4. Batman Sağ Sahil	Şebeke	186 000
5. Belkıs-Nizip	Şebeke	119 150
6. Adıyaman Çamgazi	Şebeke	74 300
7. Kayack Ovası	Şebeke	147 400
8. Bozova-Merkez Pompaj	Şebeke	8 600
TOPLAM	İletim	6 061 500
	Şebeke	2 315 950

1997 İhale Programında olan sulamalar ile sulama alanları da aşağıdadır:

1997 İhale Programındaki Sulamalar		Sulama Alanı (Dönüm)
1. Yaylak Sulaması İnşaatı	Şebeke	183 220
2. GAP Adıyaman Kahta-Samsat Pompaj		
1. Kısım İnşaatı	Şebeke	20 000
3. Dicle-Kralkızı Cazibe 2. Kısım İnşaatı + Kanal (84 km)	Şebeke	184 310
4. Dicle-Kralkızı P3 Pompaj Sulama İnşaatı	Şebeke	313 790
5. Mardin Anakanal 1. Kısım (60 + 000 - 107 + 000)	İletim	47 Km
6. Mardin Anakanal 2. Kısım (107 + 000 - 158 + 382)	İletim	52 Km

GAP sulama projelerinden % 9'u bitmiş (1 540 800 dönüm) olup, yaklaşık % 11'i ise inşaat safhasında (2 015 950 dönüm) bulunmaktadır.

1996 yılı sonu itibarıyla Türkiye'de üretilen pamuğun yaklaşık üçte biri GAP Bölgesi'nden elde edilmiştir. Şanlıurfa – Harran Ovası'nda sulamaya açılan 600 000 dönüm alanın, yaklaşık 260 000 dönümünde pamuk ekimi yapılmıştır. Bölge'deki tarımsal üretim değerinin yaklaşık 80 milyon ABD Doları olduğu hesaplanmaktadır. Sulama öncesi, sözkonusu alanın tarımsal gelirinin 30 milyon ABD Doları civarında olduğu düşünülürse, GAP kapsamında sulamaya açılacak 1.7 milyon ha içinde küçük bir oranı oluşturan bu sınırlı alandaki gelişmenin dahi, Proje tamamlandığında Bölge'den sağlanacak ekonomik katkının boyutları hakkında کافی fikir verdiği söylenebilir.

GAP Bölgesi halkının sosyo – ekonomik gelişimini ve bu bölge ile diğer bölgeler arasındaki gelişmişlik farkını ortadan kaldırmayı hedefleyen GAP kapsamında, sulama dışı alanlarda yaşayanların gelir düzeyini yükseltmeyi amaçlayan projeler geliştirilmiştir. Bu çerçevede GAP İdaresi'nce başlatılan bazı pilot uygulamalar 1997 yılı başından itibaren halk ve ilgili kuruluşlarla işbirliği halinde sürdürülmektedir. Bu pilot uygulamalar kapsamında; antepfıstığı ve kapari örnek bahçelerinin kurul-

ması çalışması, yabancı ağaçların aşılması, örnek mantar yetiştiriciliği, anıtlık, su ürünleri projesi ve yüksek tünel örnek çalışması yer almaktadır.

a) Antepfıstığı Örnek Bahçelerinin Kurulması Çalışması: Mardin Tarım İl Müdürlüğü tarafından seçilen Ömerli İlçesi'nde 11, Dargeçit İlçesi'nde 2 ve Midyat İlçesi'nde 18 olmak üzere toplam 383 dönüm alanda 31 çiftçi arazisinde sık dikim esasına göre, örnek antepfıstığı bahçeleri tesis edilmiştir.

b) Yabancı Ağaçların Aşılması: Mardin Valiliği ve Tarım İl Müdürlüğü ile ortaklaşa yapılan çalışma neticesinde, il genelinde tespit edilen 151 bin adet bittim ağacının aşılması için gerekli olan aşı çubuğu, rafya, makas vb. malzemelerin listesi ve ihtiyaç duyulan miktarlar tespit edilmiştir. Haziran 1997'de aşılama çalışmalarına başlanmıştır. Ağaçlar yaşlarına göre değişmekle birlikte ortalama 4-5 yıl sonra meyveye yatacaklardır.

c) Örnek Mantar Yetiştiriciliği: Mardin İli'nde yapılacak örnek mantar yetiştiriciliği ile ilgili olarak, GAP İdaresi Bölge Müdürlüğü uzmanları Adıyaman'da UNICEF desteği ile yürütülmekte olan bir projeyi yerinde izlemişlerdir. Eylül 1997'de Adıyaman'da 12 ve Mardin'de 12 olmak üzere toplam 24 çiftçiye 10'ar tondan toplam 20 ton kompost dağıtılarak mantar yetiştiriciliğine başlanmıştır.

d) Arıcılık: Mardin İli genelinde arıcılığın geliştirilmesi ve ek gelir getirici faaliyetler kapsamında çiftçiye katkı sağlanması amacıyla başlanan çalışmada, Tarım İl Müdürlüğü kanalıyla 100 önder çiftçiye 10'ar adet kovandan toplam 1000 adet kovana dağıtılmıştır.

e) Su Ürünleri Projesi : GAP İdaresi ile DSI Genel Müdürlüğü arasında Mardin'in Savur İlçesi ve Derik İlçesi Dumluca Köyü'nde "Kültür Balıkçılığı Tesislerinin Planlanması, Projelendirilmesi, İnşaatı ve Donanımı" için İşbirliği Protokolü, 28.02.1997 tarihinde imzalanmıştır. Protokol kapsamına, Savur İlçesi'nde Savur Çayı üzerinde Hamzağa mevki civarında kurulacak olan ve 6 havuzdan oluşan Kültür Balıkçılığı Tesisi (sazan ve deneme amaçlı alabalık üretme tesisi) çalışmaları başlanmıştır. Yıllık kapasiteleri 5'er ton olan havuzların kazı işleri tamamlanmıştır.

f) Yüksek Tünel Örnek Çalışması: Bölge ikliminin erkencilğe yatkın olması nedeniyle üreticilerin teşvik edilmesi ve sebze tarımının yaygınlaştırılması amacıyla Şanlıurfa-Harran Ovası'nda Şanlıurfa Valiliği ile ortak bir çalışmaya girilmiştir. Bu çalışma ile Harran Ovası'nda, örnek ve önder niteliğe sahip seçilen 7 çiftçiye, amacı fide yetiştiriciliği olan, 85 metre karelik 7 adet örnek yüksek tünel kurulmuştur. Kapalı ve kontrollü bir ortamda fidelerin yetiştirilmesi hedeflenen çalışma kapsamında, GAP İdaresi tarafından yürütülen Tarımsal Araştırma ve Geliştirme Projesi çıktıklarından elde edilen ve Bölge'ye en uygun fide çeşitlerinin kullanılması sağlanmıştır.

GAP Bölgesi'nde Tarımsal Mekanizasyon Gereksinimleri Etüdü Projesi'nin 2. aşaması olan Ortak Makina Kullanımı Pilot uygulama projesine başlanmıştır. Tarımsal Enerji ve Mekanizasyon Araştırma ve Eğitim Vakfı tarafından yürütülmekte olan projenin, Şanlıurfa-Harran Ovası'nda bir Sulama Birliği ile Mardin İli Derik İlçesi'nde bulunan Derik-Dumluca Sulama Birliği'nde yürütülmesi öngörülmüştür. Proje kapsamında, Sulama Birliği bünyesinde oluşturulacak bir "Ortak Makina Kullanım Modeli" ile çiftçilerin sahip olduğu tarım alet ve makinalarının ekonomik ve verimli kullanımının sağlanması hedeflenmiştir. Bu amaçla projenin II. aşamasında, Sulama Birlikleri'nde anket çalışmaları yapılmaktadır. Anket çalışmaları so-

nucunda Harran Ovası'nda belirlenecek Sulama Birliği ile Mardin-Derik-Dumluca Sulama Birliği'nde pilot uygulama devreye girecektir.

Güneydoğu Anadolu Projesi kapsamında "Sulama Kanallarındaki Suyun Regülasyonu ve İletilmesi ile Su Tasarrufu Sağlayan Sulama Metod ve Teknolojileri" konularında 1989 yılında başlatılan çalışmalar, fiziki tesislerin inşaasının tamamlanması ile son aşamasına gelmiştir. Bu aşamada karşılaştirmalı üstünlüğün tesbit edilebilmesi için, gerekli izleme ve değerlendirme sistemi oluşturulmuş ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarından oluşturulan "İzleme ve Değerlendirme Ekibi" göre ve başlamıştır. Bu sistemle, Bölge'de daha sonra tesis edilecek sulama şebekele-rine ışık tutacak verilerin alınması temin edilebilecektir.

GAP Bölgesi'ne uygun çeşitlerin tesbit edilmesi ve yetiştirme tekniklerinin belirlenmesi amacıyla "Tarımsal Araştırma ve Geliştirme Proje Paketi" iki ayrı Üniversite'nin Ziraat Fakülteleri ile yürütölmektedir. Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin, Harran Ovası Koruklu mevkiinde 276 dekar arazi üzerinde kurulan araştırma istasyonunda 1989 yılından beri devam eden çalışmalar son aşamasına gelmiştir. Aralık 1997 tarihinde, Çukurova Üniversitesi Ziraat Fakültesi'nin Proje paketindeki 20 alt projeden henüz tamamlanmayan 6 projenin kesin sonuçları ile Koruklu Araştırma İstasyonu'nun, Uluslararası Araştırma Merkezi haline dönüştürölmesine ilişkin modelin belirlenmesi ve çalışmanın tamamlanması öngörülmüştür.

Harran Üniversitesi Ziraat Fakültesi ile yürütölen çalışmalar ise yeni başlamış olup, araştırma istasyonu ile ilgili altyapı çalışmaları ve denemelerin oluşturulmasına başlanmıştır.

GAP Bölgesi'nde en önemli faaliyetlerden birisini, yapılan yatırımları en etkin olarak kullanacak çiftçilerin eğitimi oluşturmaktadır. Özellikle yaygın temel eğitim faaliyetlerinin yanısıra, yetişkinlerin de eğitilmesi amacıyla bir dizi çalışma uygulanmaktadır. Bölge'deki Tarım İl Müdürlükleri'nin köylere kadar uzanan teknik teşkilatı aracılığıyla il-ilçe ve köy yayım elemanları çiftçilere ve ailelerine ulaşarak onlara yeni teknikleri ve üretim metodlarını uygulamalı olarak göstermektedir. Bu kapsamda Mardin'de 5 ve şanlıurfa'da 3 olmak üzere toplam 8 adet sulama sistemleri demonstrasyon çalışması yapılmıştır. Konu ile ilgili önder çiftçiler belirlenmiş, Nisan ayının ilk yarısında araziler yerinde incelenmiştir. Sözkonusu sahalar yeniden gezilip, Mayıs ayı içinde projeleri hazırlanarak sistemler araziye tesis edilmiştir.

Bunun yanısıra Tarım Reformu ilan edilen alanlarda Tarım Reformu Bölge Müdürlüğü'nün altyapısı kullanılarak, sulama, bitki ve hayvan yetiştiriminin yanısıra çiftçi ailelerine ek gelir getirici faaliyetler (halı, biçki-dikiş vb.) konularında da eğitim çalışmaları devam etmektedir. Bölge'de mevcut tarımsal araştırma merkezleri ve istasyonlarında belli dönemlerde organize edilen "Tarla Günleri" ile de yeni çeşitler, tohumlar, yetiştirme teknikleri bölge çiftçisine uygulamalı olarak aktarılmaktadır.

GAP İdaresi'nin koordine ettiği ilk eğitim, Harran Ovası I. Kısım sulama sahasında yer alan 69 köyde gerçekleştirilmiştir. Kampanya şeklinde yapılan eğitimde, sulama mevsimi öncesinde, çeşitlerin tanıtımı, ürünlere verilecek su miktarları, sulama sayıları ve zamanları konularında yoğun bilgi aktarımı yapılmıştır. Çalışma Şanlıurfa Valiliği ile ortaklaşa yürütülmüştür.

Bölge çiftçilerine, etkin su kullanımına dönük teknik eğitimin verilmesi amacıyla, Aşağı Fırat I. kısım sulama sahasından seçilen 21 adet örnek çiftçi, 1997 Mart ayı içerisinde, Adana'da bulunan Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na ait Tarımsal Mekanizasyon ve Eğitim Merkezi'ne götürülerek, bir haftalık eğitim programına tabi tutulmuştur.

Harran Ovası'nda yer alan sulama birliklerinin genel sekreterlerine Köy Hizmetleri Şanlıurfa Araştırma Enstitüsü'nün Koruklu Araştırma İstasyonu'nda, sulama planlaması ve su dağıtımı konularında bir haftalık pratik ve uygulamalı eğitim verilmiştir. Bu eğitimin başarılı olması ve bu konularda eğitim verilmesi ihtiyacının hissedilmesi üzerine, GAP genelinde faaliyet gösteren bütün sulama birlikleri genel sekreterleri ve işletme mühendisleri "Sulama Mekanizasyonu" konularında, Söke Ziraat Teknik Lisesi ve Mekanizasyon Eğitim Merkezi Müdürlüğü'nde 2 hafta süreyle yatılı olarak eğitime tabi tutulmuştur. GAP Bölgesi için bir hayvancılık modelinin ortaya konabilmesi için GAP İdaresi, "Sözleşmeli Hayvancılık" çalışmalarına başlamıştır. Bu çalışma kapsamında; hayvan ırkının seçimi, ıslah edilmesi, yetiştirme teknikleri ve elde edilecek ürünlerin mamül ve yarı mamül halde satılabilmesi için gereken organizasyonların belirlenmesi amaçlanmaktadır. Çalışma ile ilgili ön tütümler devam etmektedir.

Ayrıca sulamaların yaygınlaşması ile gerek sulama, gerekse çiftçi eğitimi ve yayım konularında çalışacak teknik elemanların eğitimi amacıyla "GAP Sulama Sistemlerinin İşletme-Bakım ve Yönetimi Projesi" kapsamında, iki adet Sulama Birliği'nde çalışılması öngörülmüştür. Bu bağlamda; a) mevcut ve kurumsallaşan bir Sulama

Birliği'nde, planlı su dağıtımı, etkin su kullanımına dönük eğitim ve yayım hizmetleri, b) henüz kurumsallaşmamış bir sahada örgütlenme, planlı su dağıtımı, hidrolik model, etkin su kullanımına dönük eğitim ve yayım hizmetlerinin yürütülmesi öngörülmektedir. Projenin uygulama safhasına Eylül 1997 tarihi itibarıyla başlanmıştır.

GAP Bölgesi'nde gerek istihdam artıran, gerekse toprak ve su kaynaklarını koruma amacı ormancılık faaliyetlerinin ve erozyon kontrol çalışmalarının yoğunlaştırılması konusunda, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Orman Bakanlığı ve TEMA Vakfı'nın ortak çalışmaları sonucunda Bölge'de; Ağaç Tanımı Uygulama, Tarım Dışı Alanları Ağaçlandırma, Mera Islahı, Kırsal Kalkınma Projesi, Tuza Dayanlı Ağaçlandırma, Atatürk Barajı çevresinde 1000 ha'lık Alanda Ağaçlandırma, Arboretum Tesisi oluşturulması ve Bölge'nin fidan ihtiyacının karşılanması için Ceylanpınar'da Fidanlık Tesis Projeleri'nden oluşan 9 adet proje geliştirilmiştir.

5. GAP SANAYİ GELİŞMESİ

Sulamaların başlaması ve tarımsal üretimde nisbi bir artışın sağlanması, Bölge'de sınırlı girişimciliğe yönelik ümit verici kıyrdanışlara yol açmış bulunmaktadır.

Güneydoğu Anadolu Projesi ile Bölge'nin "Tarım ve Tarıma Dayalı İmalat Sanayi" ürünleri bakımından bir "ihracat merkezi" olarak gelişmesi öngörülmektedir. Bu çerçevede, gerçekleştirilecek yatırımlarla ortaya çıkacak potansiyelin, özellikle sanayi sektöründe etkin bir şekilde değerlendirilmesi ve özel sektör yatırımlarının, kalkınmaya ilk başından itibaren katılması büyük önem taşımaktadır.

Bölgesel bazda sanayi altyapısını oluşturan OSB ve KSS'ler bakımından GAP Bölgesi'ndeki son durum şöyledir:

Bölge'de halen tamamlanmış durumda bulunan ve faaliyet halindeki Gaziantep ve Mardin OSB'lerinin yanısıra, toplam 2 588 ha'lık 9 OSB (Gaziantep II, Kilis, Nizip, Gaziantep III, Şanlıurfa, Siirt, Batman, Adıyaman, Diyarbakır) daha 1997 yatırım programında bulunmaktadır.

Henüz tamamlanmamış olmasına rağmen Gaziantep III OSB sanayi parselleri tamamen dolmuş olup, dördüncü bir OSB için talep yapılmış durumdadır. Aynı durum Şanlıurfa OSB için de sözkonusudur.

1965-1995 yılları arasında GAP Bölgesi'nde tamamlanan ve faaliyete geçmiş olan 5 408 işyeri kapasiteli 17 adet KSS mevcuttur. Bunlardan 6'sı Diyarbakır, 6'sı Gazi-

antep, 3'ü Şanlıurfa, biri Batman ve biri de Mardin'de bulunmaktadır. Mevcut 17 KSS'ye ilaveten Bölge'de 15 adet daha, 4 075 işyeri kapasiteli KSS projesi 1997 yatırım programındadır. Bunlardan 3'ü Adıyaman, 3'ü Gaziantep, 4'ü Mardin, biri Diyarbakır, biri Kilis, biri Siirt, biri Şanlıurfa ve biri de Şırnak illerinde bulunmaktadır.

Mevcut OSB ve KSS'lerin yanısıra Bölge'de faaliyet halinde bulunan Mardin Serbest Bölgesi mevcuttur. Mardin Serbest Bölgesi, OSB içinde 516 000 metreka-
relık bir açık alanda kurulmuş bulunmaktadır. Mardin Serbest Bölgesi, altyapı çalışmaları, elektrikle ilgili trafo merkezinden müstakil hat döşenmesi, telefon talebi için ek santral ve Serbest Bölge'nin 2 km. uzağından geöen demiryolu hattına bağılantı yapılması hariç tamamlanmıştır. Mardin Serbest Bölgesi'nde faaliyet ruhsatı alan firma sayısı 4 olup, ön müracaatta bulunan firma sayısı 46'dır.

GAP Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri (GAP-GİDEM):

Bölge'de müteşebbislerin GAP ile meydana çıkacak olan iş ve yatırım ortamına katılmalarında; danışmanlık ve bilgi temini, yönlendirme, tanıtım yapma ve yatırım çekme, işgücü eğitimi, sanayi arazisi ve tesisi arzı sağlamaya yardımcı olacak yerel bir kuruluş halen mevcut değildir. Bu ihtiyaca binaen, Bölge içi ve Bölge dışı potansiyel girişimcileri özendirmek ve bu girişimcilere ihtiyaç duyacakları bilgi ve danışmanlık hizmetlerini verecek olan "GAP Girişimci Destekleme ve Yönlendirme Merkezleri" (GAP-GİDEM) kurma çalışmaları; GAP İdaresi koordinatörlüğünde, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Türkiye Kalkınma Bankası (TKB) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) işbirliği halinde yürütülen çalışmalar tamamlanmıştır. İlk etapta Adıyaman, Diyarbakır, Gaziantep, Mardin ve Şanlıurfa illerinde kurulan GAP-GİDEM Büroları Eylül 1997'de açılmıştır. Kamu, özel sektör ve halkın işbirliği ile sürdürülebilir bir kalkınma gerçekleştirmeyi amaçlayan Proje yaklaşımı, böylece GAP-GİDEM Büroları ile hayata yansımaktadır.

GAP'ın insan odaklı yaklaşımının sonuçlarından biri olan GAP-GİDEM Büroları'nın oluşumunda, sözkonusu iller, Ticaret ve Sanayi Odaları ile, T.C. Ziraat Bankası da Ziraat Leasing aracılığıyla yardımda bulunmuşlardır.

Bu merkezlerde, yatırımcılara aşağıdaki hizmetler sunulacaktır:

- Uygun yatırım alanlarının araştırılması
- Pazar, finansman ve teknik konularda araştırmalar yapılarak, danışmanlık hizmeti verilmesi
- İşgücü eğitimi ile ilgili danışmanlık hizmeti verilmesi
- Fizibilite etüdüleri hazırlanması
- Yatırım bankacılığı danışmanlığı yapılması
- Yerli ve yabancı yatırımcıların ortak arayışları ile ilgili danışmanlık hizmeti verilmesi
- Seminer ve eğitim programları düzenlenmesi

6. GAP'TA ALTYAPI ÇALIŞMALARI

Güneydoğu Anadolu Projesi ile sağlanacak olan sosyo-ekonomik kalkınma sürecinde; su ve toprak kaynaklarının geliştirilmesine paralel olarak entegre planla-

manın gereği olarak kalkınma ile ilgili enerji, ulaşım, haberleşme, sağlık, eğitim, kentsel ve kırsal altyapı gibi sektörlerle ilişkin geliştirme projelerinin de aynı anlayışla gerçekleştirilmesi esastır. Bölgesel kalkınma için belirlenen zamanlamada öncelikle hedeflenen, büyük şehirlerin içme ve kullanma suyu ihtiyaçlarının teminine yönelik acil tedbirlerin alınması ve Bölge'de haberleşme altyapısının geliştirilmesi, bunu takiben yeniden yapılanmaya dönük kentsel altyapı, sınıı altyapı, seçilmiş ulaşım ağının güçlendirilmesi gibi stratejik önemdeki temel altyapı gelişmesinin tamamlanmasıdır.

GAP İdaresi Başkanlığı'nın bu doğrultuda gerçekleştirdiği, "GAP Bölgesel Ulaşım ve Altyapı Geliştirme" çalışması ile Bölge için geniş bir proje stoğu oluşmuş bulunmaktadır.

Bu çalışma ile, GAP'ın tarımsal ve sınıı üretimde sağlayacağı artış ve bunun meydana getireceği ekonomik canlanma ile bölgesel gelişme sonucu ortaya çıkması beklenen yük ve yolcu talebi tahmin edilmiş, bu talebi karşılayacak ulaşım tür ve güzergahları belirlenmiştir. Aynı çalışma Bölge'de bir uluslararası havaalanı yapımını da öngörmüştür. GAP İdaresi Başkanlığı'nca ABD Hükümeti'nden temin edilen 720 000 ABD Dolarlık hibe ile, GAP Uluslararası Havalima'nın Mühendislik Tasarımları ve Fizibilite çalışmaları 1995 yılı içinde tamamlanarak Proje, 1996 yılı Devlet Yatırım Programına, kredili olarak gerçekleştirilmek üzere girmiştir. Havalimanı'nın bu yıl içinde ihalesi planlanmaktadır.

"GAP Bölgesel Ulaşım ve Altyapı Geliştirme" çalışması ile ayrıca; gelişme potansiyeli yüksek 45 yerleşmeden başlayarak kent merkezlerinin karşılamada çok yetersiz kaldığı içmesuyu, kanalizasyon, arıtma, katı atık toplama, elektrik ve tele – iletişim ihtiyaçları dikkate alınarak 134 proje hazırlanmıştır. Bunlardan 30'u içmesuyu projesi, 29'u kanalizasyon, 9'u atıksu arıtma projesi, 4'ü katı atık projesi, 17'si orta gerilim elektrik projesi ve 45'i de tele – iletişim projesidir.

Gaziantep – Şanlıurfa Otoyolu, 1998 Yılı Yatırım Programına alınmıştır.

GAP İdaresi'nce yaptırılan Gaziantep Katı Atık Kavramsal Projesi kapsamındaki Katı Atık Düzenli Depolama Sahası Proje ve İnşaatı 1995 yılında tamamlanarak, saha özel bir firma tarafından işletmeye açılmıştır.

GAP İdaresi tarafından yaptırılan Ceylanpınar, Kahta ve Akçakale kanalizasyon ve arıtma projelerinin uygulama projeleri yaptırılarak tesislerinin inşaatına başlamıştır. Ceylanpınar Kanalizasyon ve Arıtma Tesisi İnşaatı'nın 1998'in sonlarına doğru, Kahta Kanalizasyon ve Arıtma Tesisi İnşaatı'nın 1999'un sonlarına doğru,

Akçakale Kanalizasyon ve Arıtma Tesisi İnşaatı'nın ise 1999'un ortalarına doğru tamamlanması öngörülmüştür.

Aynı kapsamda olmak üzere 20 yerleşmeye ait kanalizasyon ve arıtma tesisi etüt – proje ve mühendislik işleri de GAP İdaresi tarafından, 1997 yılında başlamak üzere ihale edilmiş bulunmaktadır.

Bu yerleşmeler:

- Çelikhan, Besni (Adıyaman)
- Kozluk, Sason, Beşiri (Batman)
- Hani, Ergani, Çermik, Silvan, Kulp (Diyarbakır)
- Araban, Yavuzeli (Gaziantep)
- Nusaybin, Derik, Midyat (Mardin)
- Kurtalan, Gözpınar (Siirt)
- Cizre (Şırnak)
- Bozova, Siverek (Şanlıurfa)

Yine aynı kapsamda, 8 yerleşmeye ait kanalizasyon ve arıtma tesisi etüt – proje ve mühendislik hizmetleri de GAP İdaresi tarafından, 14 - 15 Ekim 1997 tarihlerinde ihale edilecektir.

Kanalizasyon Şebeke Projesi ihalesi yapılacak yerleşmeler;

- Hazro (Diyarbakır)
- Gökçe (Mardin)
- Aydınlı, Baykan, Eruh, Gökçebağ (Siirt)
- Güçlükonak (Şırnak)

Atıksu Arıtma Tesisi Projesi ihalesi yapılacak yerleşme ise;

Siirt (Merkez)'dir.

Öte yandan GAP İdaresi'nin, nüfusu hızla artan il, ilçe ve beldelerin hayati öneme haiz acil altyapı sorunlarının çözümü amacıyla, belediyelerin talepleri doğrultusunda yaptığı aynı yardımların tutarı ise, Eylül 1997 sonu itibarıyla 293 milyar 203 milyon TL'na ulaşmış bulunmaktadır.

İmar Planlama ve Halihazır Harita Alımı Çalışmaları:

Ekim 1997 tarihi itibarıyla GAP Bölgesi dahilindeki 9 ilde toplam 174 belediye bulunmaktadır.

Bölge belediyelerinde imar planı ve harita konusunda büyük ölçüde bir sorun bulunmamaktadır. 174 belediyeden 140 adetinin (% 80) imar planı mevcuttur.

Bunlardan 31 adedi GAP İdaresi tarafından yaptırılmıştır. 1997 yılında 8 adet yerleşmenin imar planı çalışması devam etmektedir. İdare tarafından ihale edilmiş bulunan bu yerleşmeler; İslahiye, Boğaziçi (Gaziantep), Eskiköy, İnlice (Adıyaman), Dikmen, Girmeli, Kılavuz ve Sümer (Mardin)'dir.

Ayrıca, 1995 yılında ihale edilen Karaköprü (Şanlıurfa) imar planı çalışması GAP İdaresi'nce yürütülen katılımcı imar planlaması uygulamasının ilk örneğini teşkil etmekte olup, 1/5000 ve 1/1000 ölçekli taslakların; halk, ilgili kuruluşlar ve sivil toplum örgütlerinin katıldıkları değişik toplantılarda tartışılması suretiyle gerçekleştirilmiş ve tamamlanmasını müteakip 13.08.1997 tarihinde GAP İdaresi'nce onaylanmıştır.

Yine aynı kapsamda, aşağıda belirtilen 4 yerleşmeye ait imar planı işleri de GAP İdaresi tarafından, 14 Ekim 1997 tarihinde ihale edilecektir:

Salkım, Yeşildere (Gaziantep)
Gelinkaya (Mardin)
Kayabağlar (Siirt)

GAP İdaresi bir program dahilinde Bölge yerleşmelerinin harita altyapısını tamamlamaya çalışmaktadır. Halen Bölge belediyelerinin % 76'sının halihazır haritası alınmış durumdadır. Bugüne kadar İdare tarafından 40 yerleşim yeri ve Harran Üniversitesi Kampus Alanı ile Şanlıurfa Uluslararası Havaalanı Sahası olmak üzere toplam 30 bin ha'nın üzerinde alan için halihazır harita alımı çalışması yapılmıştır. Halen Adıyaman, Gaziantep, Mardin, Siirt ve Şırnak illerine bağlı belediyelerde yaklaşık 10 000 ha'lık alanın halihazır harita alımı çalışması sürmektedir. 1996 yılı içinde Kılavuz (Mardin) ve Boğaziçi (Gaziantep), 1997 Ocak ayı içinde de Girmeli, Dikmen (Mardin), Eskiköy, İnlice (Adıyaman) ve İslahiye (Gaziantep) halihazır harita alımı işleri bitirilerek onaylanmıştır. Bunlara ilaveten 10 yerleşmeye ait halihazır harita alımı işi de İdaremizde ihale edilip işe başlanmış bulunmaktadır. Bu yerleşmeler;

Sarıyaprak, Yaylakonak (Adıyaman)
Salkım, Yeşildere (Gaziantep)
Gelinkaya, Kabala, Sürgücü (Mardin)
Kurtalan, Kayabağlar (Siirt)
Silopi (Şırnak)

Bu yerleşmelerden, Kayabağlar (Siirt) yerleşmesine ait halihazır harita alımı işi 06.06.1997'de onaylanmıştır. Buna ek olarak Acırlı (Mardin) Beldesi'ne ait 109.6 ha'lık ilave harita alımı yaptırılıp, 25.07.1997 tarihinde onaylanmıştır.

Yine aynı kapsamda, aşağıda belirtilen 10 yerleşmeye ait halihazır harita alımı işleri de GAP İdaresi tarafından, 23 – 24 Ekim 1997 tarihlerinde ihale edilecektir:

Köseceli, Suvarlı (Adıyaman)
Beğendik, Pervari, Şirvan (Siirt)
Merkez, Beytüşşebap, Cizre, İdil, Uludere (Şırnak)

Bu halihazır harita alımı işlerinden ayrı olarak GAP İdaresi tarafından, Diyarbakır metropolitan alanı ve yakın çevresi harita işi de sayısal fotogrametrik yöntemi ile gerçekleştirilmek üzere ihale edilmiş ve Mart 1997'de işe başlanmış bulunmaktadır. Toplam fotoğraf alanı 78 204 ha olup, 1/1000 ve 1/5000 ölçekli sayısal fotogrametrik harita alanı 68 864 ha'dır. İş 22 ayda tamamlanacak, 113 pafta 1/5000, 1 812 pafta da 1/1000 ölçekli harita üretilecektir.

7. SOSYAL AMAÇLI FAALİYETLER

a. Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM)

GAP, salt ekonomik büyüme hedeflerine yönelmiş bir proje olmayıp, bir toplumsal dönüşüm projesidir. Başka bir deyişle GAP, bölgelerarası eşitsizliklerin giderilmesi, halkın gelir düzeyinin yükseltilmesi, işsizliğin azaltılması gibi ekonomik gelişmelerin yanısıra, sosyo-ekonomik gelişmelerin sağlanması için olanak yaratmayı hedeflemektedir.

1995 yılında GAP Bölgesi'nde sulamaların devreye girmesiyle Proje, Bölge insanının gündelik yaşamında etkilerini göstermeye başlamıştır. GAP ile sağlanmak istenen kalkınmada, kadınlar öncelikli bir hedef grup olarak görülmekte ve "GAP Sosyal Eylem Planı'ndaki ilke ve uygulama önerileri doğrultusunda GAP Bölgesi kadınlarının kendilerini geliştirmelerine olanak sağlamak üzere GAP İdaresi tarafından 1995 yılı itibariyle uygulamaya konan ve "GAP Bölgesi'nde Kadının Statüsünün Yükseltilmesi ve Kalkınma Sürecine Entegrasyonu Projesi" çerçevesinde Çok Amaçlı Toplum Merkezleri (ÇATOM) kurulmasına hız verilmiştir. İlk pilot uygulaması 1995 yılı sonunda, UNICEF desteği, Şanlıurfa Valiliği ve İş ve İşçi Bulma Kurumu işbirliği ile GAP İdaresi'nin koordinasyonunda Şanlıurfa'nın iki yerinde (Yakubiye gecekodu mahallesi ile Sağlık köyü) başlatılmıştır. Her iki pilot alanda oluşturulan ÇATOM'lar 14-50 yaş grubu arasındaki kadın ve genç kızlara yönelik okuma-yazma, genel sağlık, ana-çocuk sağlığı, hijyen, beslenme, ev ekonomisi, gelir elde etmeye yönelik beceri kazandırma vb. konularda kursların verildiği, topluma dayalı merkezlerdir.

1996 sonbaharında GAP İdaresi ve Mardin Valiliği'nin işbirliği ile Mardin'in Dargeçit ve Ömerli ilçeleri ile Mardin'de (Merkez, Evren ve Ensar mahalleleri) kurulan ÇATOM'larda da kurslar başlatılmıştır. Beklenenin üzerinde bir ilgiyle benimsenen ÇATOM faaliyetleri, Ocak ayı sonu itibariyle ürünlerini vermeye başlamış ve bazı kursiyerler yerel düzeyde bu ürünleri satarak gelir elde etmişlerdir. Bunun sonucunda da, işsizliğin ve nüfus artışının yoğun olduğu bu yerleşim merkezlerindeki en faal grup, ÇATOM faaliyetlerine katılan kadın grubu olmuştur.

Mardin İli ÇATOM'ları Çalışma Sonuçları

Mardin İli ÇATOM'larda yürütülen sosyal programlar büyük ölçüde tamamlanmış, gelir getirici programların eğitim bölümü ise Haziran 1997 sonunda tamamlanmıştır. Bu programları başarıyla tamamlayanların sayılan aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Sosyal Programlar	Merkez	Evren	Ensar	Dargeçit	Ömerli	Toplam
Okuma-Yazma	30	18	17	69	41	175
Sağlık Eğitimi	10	—	25	100	116	251
Ev Ekonomisi	18	21	—	—	15	54
Anne Eğitimi	10	36	22	—	24	92
Biçki - Dikiş	—	23	20	33	19	95
Makina Nakışları	—	—	—	24	21	45
El Sanatları	—	22	29	24	—	75

Tablodaki sayılar, eğitim programlarına düzenli olarak devam edip sertifika alanların sayısını yansıtmaktadır. Gerçekte bu eğitim programlarına devam edenlerin sayısı daha yüksektir. Özellikle tarım mevsiminin başlamasından dolayı Mayıs ayından itibaren eğitim programlarından ayrılanlar olmuştur.

Mardin ili'ndeki ÇATOM'lardan okuma-yazma belgesi alan kadınlardan 43 tanesi dışardan ilköğretim diploması almak için başvuru yapmıştır.

Bu ÇATOM'larda sosyal amaçlı programların yanında gelir getirici programlar da uygulanmaktadır. Bu çerçevede kadınlara Karabağ Kilimi ve Oltu Taşı İşlemciliği alanında beceri geliştirme kursları verilmekte ve üretilen ürünler, yapılan bir protokol çerçevesinde Erzurumlu bir girişimci tarafından satın alınmaktadır. Bu programdan yararlananların sayısı aşağıda verilmektedir:

Gelir Getirici Program.	Merkez	Evren	Ensar	Dargeçit	Ömerli	Toplam
Karabağ Kilimi	74	—	19	108	19	220
Oltu Taşı	—	48	—	34	—	82

Burada sayılan gelir getirici programlara ek olarak, biçki-dikiş kursu da gelir ve istihdam için olanak sağlayabilmektedir. Örneğin Mardin'de biçki-dikiş kursu alan 4 kadın, Mardin Tekstil İşletmesi'nde istihdam edilmeye başlanmıştır. Ayrıca Dargeçit İlçesi ÇATOM'da halı dokumacılığı kursu çalışmalarına da başlanmış bulunmaktadır. Halihazırda 20 halı tezgahı kurulmuştur. Bu kursta üretilen halılar da, ip hammaddesini sağlayacak olan işadamları tarafından satın alınacaktır.

Kursların bitimini takiben, isteğe bağlı olarak katılımcıların ya atölyede ya da kendi evlerinde çalışma ve kazanç elde etme olanakları sağlanacaktır.

Toplu sosyal faaliyet ve ücretsiz sağlık taramaları olarak da, Dargeçit'te 300 okul çocuğu diş sağlığı taramasından geçirilmiş, yine Dargeçit İlçesi'nde ana-çocuk sağlığı taraması gerçekteştirilmiş ve bu taramada 79 kadın, 42 bebeğe ulaşılmış, verilen ilaç reçeteleri Kaymakamlık tarafından karşılanmıştır. Bütün ÇATOM'larda kadınların katılımıyla "8 Mart Dünya Kadınlar Günü" kutlamaları yapılmıştır. Dargeçit İlçesi'nde çiftlerin isteği üzerine iki kez toplu nikah töreni düzenlenmiş, ilkinde Dargeçit İlçe Merkezi'nden 89 çiftin, ikincisinde ise Dargeçit merkezinden ve köylerinden 204 çiftin resmi nikahı kıyılmıştır.

şanlıurfa İli ÇATOM'ları Çalışma Sonuçları :

şanlıurfa ÇATOM'larda gelir getirici programlar uygulanmayıp, sosyal programlar üzerinde durulmaktadır. 1997 ilk yarısında ÇATOM'da yürütölen eğitim programlarından yararlanınların sayısı aşağıdaki tabloda verilmektedir:

Sosyal Programlar	Yakubiye	Sağlık	Toplam
Okuma-Yazma	20	33	55
Sağlık Eğitimi	24	26	50
Ev Ekonomisi	37	26	63
Anne Eğitimi	10	26	36
Biçki - Dikiş	44	32	76
Makina Nakışları	—	—	21

Şanlıurfa ÇATOM'larda da poliklinik hizmetleri verilmekte ve toplu sosyal faaliyetler düzenlenmektedir. "Dünya Kadınlar Günü" kutlaması, Sağlık Köyü'nde 56 çiftin toplu nikah törenlerinin yapılması, toplu kültürel faaliyetlere katılım gibi etkinlikler örnek olarak sayılabilir.

13 Eylül 1997'de Halfeti'de, 15 Eylül 1997'de de Siirt Merkez'de açılan ÇATOM'larla Bölge'deki toplam ÇATOM sayısı 9 olmuştur. Eylül 1997 sonunda Cizre (Şırnak) ÇATOM, Kasım 1997'de de Adıyaman, Batman ve Kilis illerindeki ÇATOM'ların açılması planlanmıştır.

ÇATOM faaliyetleri kapsamında ana ve çocuk sağlığı her zaman önemli bir yer tutmuştur. Böyle bir eğitimin sonuçlarını verebilmesi için tüm ÇATOM'larda sağlık taramaları yapılarak, ilaç ihtiyaçları karşılanmakla birlikte, sürekli sağlık hizmeti, izleme ve yerinde müdahale imkanları istenildiği düzeyde değildir. Bu soruna kısmen çözüm olarak Gezici Sağlık Kabinleri, Cizre ve Siirt'te faaliyete geçmiştir. Cizre ve yakın köylerinin, Siirt ve çevre köylerin sağlık hizmetlerine nisbeten süreklilik kazandıracak bu uygulama, diğer GAP illerinde ÇATOM'ların devreye girmesiyle yaygınlaşacaktır.

ÇATOM'larda yürütülen faaliyetlerin sonuçlarını sadece kaç kişinin eğitimden yararlandığı veya kaç kişinin ne kadar gelir elde ettiği gibi kıstaslarla değerlendirmek yanlış olacaktır. Burada kadınlar, tüm yaşam alışkanlıklarının dışında bir grupta bulunma, diğer katılımcılar ve eğitimcilerle yaratılan yeni bir ortamın farklı bir ilişki türünün parçası olmakta ve değişik bir algılama geliştirmektedirler. Ayrıca, toplu faaliyetler ve etkileşim, toplumsal kalkınma için elzem olan dayanışma mekanizmalarının gelişmesine de yol açmaktadır. Bunlar sayılarla ölçülemeyen niteliksel gelişmelerdir ve birbirlerinden etkilenmesi gözlenen niceliksel bir değişime zemin hazırlamaktadır.

b. Katılımcı Yeniden Yerleşim Planlaması Çalışmaları

GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, inşaatına başlanmış bulunan Birecik Baraj gölünden kısmen veya tamamen etkilenecek olan, Halfeti ve 38 köyden oluşan toplam 39 yerleşim biriminin yeniden yerleştirilmesine yönelik olarak bir çalışma başlatmıştır. Bu çalışma ile; Birecik Barajı nedeniyle meydana gelecek yer değişiminin, baraj göl aynası altında kalacak yerleşimlerde yaşayanlar ve yöre ekonomisi üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek ve yeniden iskan edilecek vatandaşların yeni mekanlarına uyum sağlamalarını ve yeniden üretken ve kendi kendilerine yeterli hale gelebilmek üzere organize olmalarını sağlamak amaçlanmıştır.

Bu düşünceden hareketle, Birecik Barajı'ndan etkilenen yerleşmelerdeki nüfusun yeniden iskanı konusunda çeşitli kamu kuruluşlarınca yapılacak çalışmalar konusunda yöre halkının bilgilendirilmesi ve projeye katılımlarının sağlanması amacıyla planlanan bir dizi toplantının ilki Haziran 1996'da Halfeti'de yapılmıştır.

Katılımın beklenenin çok üzerinde olduğu toplantıya; Şanlıurfa Valisi, Halfeti, Nizip ve Birecik Kaymakamları, Belediye Başkanları ve Meclis Üyeleri, 48 yerleşme biriminden gelen Muhtarlar, İhtiyar Heyeti Üyeleri, halk temsilcilerinin yanı sıra Bölge'deki sivil toplum örgüt temsilcileri ile ilgili kamu kuruluşları birim temsilcileri, Sosyoloji Derneği ve Birecik A.Ş. temsilcileri ile GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı ve Bölge Müdürlüğü'nün yetkilileri katılmıştır.

Ülkemizde, bu alanda halk katılımı ile yapılan ilk toplantı olma özelliğini taşıyan bu toplantıda 500'den fazla katılımcı, konuyla ilgili sorunlarını, dilek ve önerilerini aktarma fırsatını bulurken, ilgili kamu kuruluşlarının yetkilileri de bağlı buldukları kurumların görev ve yetkileriyle, bu konudaki ilke ve politikalarını doğrudan halka iletme fırsatı bulmuşlardır.

Yöre halkının sosyo – ekonomik ve kültürel yaşam biçimini bu kadar yakından ilgilendiren bir konuya, onları ve sivil toplum örgütlerini de katarak ortak bir yön vermek üzere başlatılan ve yeniden yerleşim planlama çalışmalarına halkın katılımının sağlanması, yapılacak uygulamaların halkın istekleri doğrultusunda ele alınmasını amaçlayan bu çalışma, Mart 1997 tarihinde imzalanıp yürürlüğe giren ve GAP İdaresi'nin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (BMKP) ile müştereken yürütülecek olan "Entegre Bölgesel Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Sosyo – Ekonomik Farklılıkların Azaltılması" Programında yer alan 28 projeden birini oluşturmaktadır.

"Halfeti – Şanlıurfa'da Kentsel Entegrasyon ve Toplum Kalkınması Programına Yardım Projesi" adı altındaki Proje Dökümanı 27.06.1997 tarihinde GAP İdaresi ve BMKP tarafından imzalanmış, böylece çalışma başlatılmıştır. BMKP'nin finansman katkısı ile GAP İdaresi'nin koordinasyonunda multi – disiplinler bir ekip tarafından yürütülecek olan çalışma aşağıdaki safhaları sunulan programlar çerçevesinde yürütülecektir:

- 1– Devlet Eliyle İskan Edilmeyen ve Yardım İsteyenlerin İskanı
- 2– Sosyo – Ekonomik Kalkınma ve Haberleşme – Danışma Hizmetleri
- 3– Katılımcı Proje Uygulamaları Konusunda Kamu Çalışanları ile Toplantılar Yapılması

Sosyo – ekonomik kalkınma ve haberleşme – danışma hizmetleri kapsamında, 13 Eylül 1997 tarihinde Halfeti'de bir ÇATOM açılmıştır. Açılış, o tarihlerde Böl-

ge'de değişik illerde GAP – GIDEM Büroları ve ÇATOM açılışlarını da yapan Devlet Bakanı Prof. Dr. M. Salih Yıldırım tarafından yapılmıştır. Halfeti – Şanlıurfa'da Kentsel Entegrasyon ve Toplum kalkınması Programına Yardım Projesi'ndeki gelişmelerle ilgili olarak, aynı gün bir halkla sohbet toplantısı da yapılmıştır.

8. ULUSLARARASI KURULUŞLARLA BİRLİKTE HAZIRLANAN PROJELER

a. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) ile Ortaklaşa "GAP Bölgesi'nde Entegre Bölgesel Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Sosyo-ekonomik Eşitsizliklerin Azaltılması" Programı:

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı – BMKP (UNDP) bir süredir üzerinde durduğu kalkınmanın insani boyutu kavramını 1993 yılından itibaren "Sürdürülebilir İnsani Gelişme" başlığı altında günümüz sorunlarını gerçekçi bir yaklaşımla cevaplayan yeni bir kalkınma tanımı olarak sunmaya başlamıştır. 1997 yılı "İnsani

Gelişim Programı" nda BM, "zenginlik ve fakirlik" kavramına parasal göstergelerin yanısıra insani değerleri de katmış bulunmaktadır. Aynı gelir grubundaki ülkelerde yaşayan insanların; sağlık, eğitim, kafa yapısı, yaşam biçimi nedeniyle farklı "zenginliklere" sahip olabileceğini belirleyen bu kıstasın uluslararası düzeyde kabulü, GAP'ın "sürdürülebilir insani gelişme programı" ile uyum içinde bulunmaktadır. Bu durum, BMKP'nin son yıllarda Proje'ye katkısı sağlayan en önemli gelişme olmuştur. Böylece, "GAP Bölgesi'nde Entegre Bölgesel Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Sosyo – Ekonomik Eşitsizliklerin Azaltılması" Programının 1996 – 2000 döneminde GAP İdaresi ile BMKP tarafından birlikte uygulanması hususu, 18.03.1997'de Mutabakat Zaptının Resmi Gazete'de yayınlanması ile yürürlüğe girmiştir.

GAP Sosyal Eylem Planı'ndaki ilke ve uygulama önerileri ile örtüşen sözkonusu Program ile, GAP İdaresi'nin Bölge'deki sosyal uygulama çalışmalarına uluslararası kuruluşların katkısı da sağlanmış olmaktadır.

"GAP Bölgesi'nde Entegre Bölgesel Kalkınmanın Güçlendirilmesi ve Sosyo – Ekonomik Eşitsizliklerin Azaltılması" Programı; cinsiyet, eğitim, sağlık, konut, kentsel yönetim, çevre ve halk katılımı alanlarında GAP açısından uygun pilot ölçekli projeler ile, kalkınmanın insan boyutu üzerinde odaklaşan aşağıdaki başlıklardaki alt projeleri kapsamaktadır.

- a. Sosyal Sürdürülebilirliğin Teşvik Edilmesi ve Sosyal Hizmetlerin Geliştirilmesi
- b. Tarımsal Sürdürülebilirliğin Teşvik Edilmesi ve Kırsal Üretkenliğin Geliştirilmesi
- c. Ekonomik Geçerlilik İçin Yerel Girişimcilik ve Sanayi Kalkınmasının Teşvik Edilmesi
- d. Sürdürülebilir İnsan Yerleşmelerinin Teşvik Edilmesi
- e. Doğal Kaynakların Optimal Düzeyde Sürdürülebilir Kullanımının Sağlanması.

Daha çok danışmanlık hizmeti niteliğinde olan alt-projeleri içeren Program kapsamında, GAP İdaresi tarafından, 1997 yılı programı itibarıyla öncelikle ele alınan projeler aşağıda belirtilmiştir. Bu projelerden ilk ikisinin protokol anlaşmaları imzalanarak, uygulamaya geçilmiş, 3. ve 4. projelerde ise protokol anlaşmalarının imzalanması aşamasına gelmiştir.

- 1) GAP Bölgesi'nde Yatırımcılığın Güçlendirilmesi için GAP İdaresi'nin desteklenmesi (GAP-GIDEM Merkezleri kurulmasının desteklenmesi)

- 2) Şanlıurfa Halfeti'de Kırsal-Kentsel Entegrasyon ve Toplum Kalkınması Hizmetleri için Yardım Projesi
- 3) Adıyaman kenti için bir eko-kent planlama yaklaşımı
- 4) Kırsal alanlarda okul servis otobüsü hizmeti ve seçilmiş köylerdeki ve gecekondu alanlarındaki eğitim kurumlarının güçlendirilmesi.

b. Dünya Bankası İle Birlikte Hazırlanan Projeler

GAP İdaresi tarafından "Şanlıurfa-Harran Ovaları Tarlaİçi Geliştirme Hizmetleri" ve "GAP Kentsel Planlama ve Sanitasyon" projeleri ile ilgili proje hazırlık çalışmaları Dünya Bankası ile birlikte 1997 yılı içinde başlamış bulunmaktadır.

— Şanlıurfa-Harran Ovaları Tarla-İçi Geliştirme Hizmetleri Projesi:

Sözkonusu proje ile, Şanlıurfa-Harran Ovalarında 150 000 ha'lık alanda etkin tarım faaliyetlerinin, tarımsal teknolojilerin ve çevre açısından sürdürülebilir çiftçiliğin desteklenmesi ile tarla-İçi geliştirme hizmetleri, köy yolları, içme suyu temini ve çiftçi eğitimi ve yayım konularında destek sağlanması amaçlanmaktadır. Mali boyutu yaklaşık 100 milyon ABD Doları olarak tahmin edilen bu projede, 60 milyon ABD Dolarlık bölümünün finansmanı Dünya Bankası tarafından sağlanacaktır. Bu projenin Dünya Bankası tarafından finansmanı için Banka'nın standart, norm ve kriterlerine uygun bir proje teklifinin oluşturulmasına yönelik olarak; finansmana konu olan projenin teknik bileşenlerinin tanımlarını yapmak, uygulama usullerini belirlemek, planlamak ve takip edilecek izleme ve değerlendirme faaliyetlerini tespit etmek için gerekli "Proje Hazırlama Teknik Yardımı" sağlanmak üzere Dünya Bankası tarafından 340 000 ABD Dolarlık Japon hibe finansmanı temin edilmiştir.

Sözkonusu Projeye ilişkin olarak "Proje Hazırlık Çalışmaları" konusunda Dünya Bankası koşulları ile, iki aşamalı, uluslararası ihaleye çıkılmış ve ilgilenen firmalardan önyeterlilik için başvuruda bulunmaları istenmiştir.

Dünya Bankası formatında hazırlanan çağrı ilanının 14.05.1997 tarihinde yayınına takiben 16.06.1997 tarihine kadar 35 adet firma başvuruda bulunmuştur.

Dünya Bankası ve GAP Bölge Kalkınma İdaresi kriterleri değerlendirilmek üzere oluşturulan Değerlendirme ve Seçme Komisyonları tarafından yapılan değerlendirme çalışmaları ve puanlama sonucunda uygun görülen 6 firmadan oluşan liste için Dünya Bankası'ndan uygun görüş alınmıştır.

İhalenin ikinci aşamasını başlatmak üzere, firmalara teknik tekliflerini göndermeleri için davet gönderilecektir.

– GAP Kentsel Planlama ve Sanitasyon Projesi:

GAP Bölgesi'ndeki yerleşmelerin bir kısmını kapsayan bu proje ile; Mardin, Diyarbakır, Şanlıurfa ve Siverek'te Katı Atık Yönetimi, 9 yerleşmede (Çınar, Dicle, Hilvan, Mazıdağı, Savur, Ömerli, Viranşehir, Yeşilli–Kabala ve Ziyaret) Kanalizasyon ve Arıtma Tesisi, 2 yerleşmede (Mardin–Açıklı, Şanlıurfa–Ceylanpınar) Araziye Atıksu Arıtma Tesisi projesi, 55 yerleşmede Klorklama Tesisleri (dezenfeksiyon) ve Diyarbakır'da Kentsel Planlama Çalışması için Coğrafi Bilgi Sistemi (GIS) kurulması gibi çevresel öneme sahip konuların projelendirilmesi ve finansmanı için teknik yardım sağlanması amaçlanmaktadır.

Toplam maliyeti 28.5 milyon ABD Doları olarak tahmin edilen bu faaliyetlerin 19.5 milyon ABD Dolarlık bölümü Dünya Bankası tarafından finanse edilmiş olacaktır.

Dünya Bankası tarafından 150 000 ABD Dolarlık Avusturya Hükümet Fonu, proje hazırlıklarının 1. Aşaması için temin edilmiş ve çalışmalar Banka tarafından görevlendirilen Avusturya müşavirlik firması (Posch & Partner GmbH) tarafından başlatılmıştır. Sözkonusu Firma, GAP Bölgesi'ndeki dört şehirde katı atık yönetiminin kurumsal, sosyal ve çevresel fizibiliteleriyle, atıksu arıtma, Bölge'de 9 yerleşme için kanalizasyon ve arıtma tesisi projelerine ait proje fizibiliteleri ve 2. Aşamada proje iş tanımları, detaylı mühendislik tasarımları ve ihale dokümanları ile uygulama spesifikasyonlarını hazırlayacaktır.

Proje hazırlıklarının 2. Aşaması için Dünya Bankası'nın Japon Hükümeti'nden sağlayacağı 391 500 ABD Doları tutarındaki hibe, Japon Hükümeti tarafından onaylanmıştır.

Proje hazırlıklarının 2. Aşaması için müşavirlik hizmeti temin etmek üzere ilgilenen firmalara ön yeterlilik için 10.09.1997 tarihli Resmi Gazete, bir yerli gazete ve internet aracılığı ile duyuruda bulunulmuş ve başvurularını 08.10.1997 tarihinde 17.30'a kadar yapmaları istenmiştir.

Başvuruların değerlendirilmesi için, Değerlendirme ve Seçme Komisyonlarının oluşturulması için gerekli çalışmalar, İdareміz tarafından başlatılmış bulunmaktadır.

c. Avrupa Birliği (AB)

Bugüne kadar, Avrupa Birliği fonlarından yararlanmak amacıyla GAP İdaresi tarafından hazırlanan çeşitli proje teklif paketleri Avrupa Birliği'ne iletilmiştir.

En son olarak Aralık 1996'da 6 projeden oluşan bir teklif paketi hazırlanarak Avrupa Birliği'ne iletilmiştir. Bu pakette yer alan "GAP Sürdürülebilir Kentsel Gelişme Projesi" kapsamında GAP İdaresi'nin planlama ve proje hazırlama kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla kurulması önerilen "Proje Hazırlama Birimi" konusunda Dünya Bankası'nın katkısı da gündeme getirilmiştir.

Bu kapsamda, bölgesel anlamda girişimciyi desteklemek, sulama konularında çiftçi eğitimi, tarımsal üretim ve hayvancılığın geliştirilmesi konularında teşvik sağlanması amaçlanmaktadır.

Avrupa Birliği'nin Türkiye Masası Sorumlusu tarafından, Mayıs 1997'de GAP Bölgesi'ne yapılan ziyaret sırasında, GAP İdaresi tarafından başlatılan ve yaygınlaştırma çalışmaları sürdürülmekte olan ÇATOM'lar için bir desteğin sözkonusu olduğu bildirilmiştir.

GAP İdaresi'nin kentsel planlama ve proje hazırlama kapasitesinin güçlendirilmesi için Dünya Bankası ve GAP İdaresi'nin beraberce hazırladığı 2.4 milyon ABD Doları karşılığı ECU tutarında bir teknik yardım programı önerisi Avrupa Birliği ile müzakere edilmiş ve olumlu görüşü belirlenmiştir. Programın amacı, GAP için genel bir kentsel gelişme programının oluşturulması ve bu programın kapsamındaki en önemli üç projenin hazırlanmasıdır.

Proje finansmanı Akdeniz Geliştirme Fonu (MEDA) kaynaklarından karşılanmak üzere Hazine Müsteşarlığı'nca Avrupa Birliği'ne önerilmiş bulunmaktadır.

d. Alman Mali Protokolü

Alman KfW ve GTZ Kuruluşları vasıtasıyla, Alman teknik ve mali yardımı çerçevesinde ele alınmak üzere aşağıdaki projelerin geliştirilmesine ilişkin çalışmalar 1996 yılı içinde başlamıştır:

– Diyarbakır Atıksu Arıtma Tesisi Projesi: Diyarbakır Kentsel Gelişme projeleri kapsamında yer alan bu projenin Alman Teknik Yardımından yararlanması hususunun öncelikle ele alınması ile KfW (Kreditanstalt für Wiederaufbau) tarafından hibe finans sağlanmış ve Maibach & Partner firması KfW tarafından projenin fizibilitesini yapmakla görevlendirilmiştir. Proje halen Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi tarafından izlenmektedir.

– Çiftçiler İçin Entegre Destek Sistemleri Projesi: Çiftçiler için Entegre Destek Sistemleri Projesi, Harran Ovası'nda çiftçilere sürdürülebilir bir tarımsal üretimi için gerekli altyapı, eğitim ve yayım hizmetlerinin teminini öngörmektedir.

Bu kapsamda Almaz GTZ kuruluşunun hibe finansmanının, proje oluşturmak, eğitim ve ekipman temininde kullanılması sözkonusudur.

Projenin çok yönlü ve kapsamlı karakteri GAP İdaresi'nin projeyi hazırlarken belirlediği çerçevede, projeyi yürütücü kuruluş olarak proje faaliyetlerinin koordinasyonu ile bu faaliyetlerin izleme ve değerlendirilmesi fonksiyonunu üstlenmesini gerekli kılmaktadır.

e. Alman Teknik İşbirliği

Türkiye ve Almanya arasında imzalanan Mali ve Teknik İşbirliği Protokolünde iki ülkenin gelecekteki teknik işbirliği çerçevesinde Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi ile Şanlıurfa Belediyelerinin şehircilik ve altyapı planlamasına destek ve GAP Bölgesi'ne tarımsal danışmanlık projelerine yer verilmiştir.

Bu çerçevede her üç projenin geliştirilmesi için 1997 yılı içinde çalışma toplantıları düzenlenecek ve projelerin uygulamaya yönelik tanımları belirlenecektir. Bu projelerin gerçekleştirilmesi ve takibi GAP İdaresi ile Alman GTZ kuruluşlarının ortaklığı ile olacaktır.

9. GAP İDARESİ'NİN TANITIM ÇALIŞMALARI

Güneydoğu Anadolu Projesi dev boyutlu fiziki tesislerinin yanısıra, entegre yapısı, sürdürülebilir kalkınma felsefesi ve insana dönük hedefi ile ülkemizde ve uluslararası platformlarda büyük ilgi uyandıran bir projedir. Bu büyük ilgi özellikle son yıllarda uluslararası kuruluşların GAP'a destek ve projelerde işbirliği şeklinde kendini göstermektedir. Bu bağlamda GAP İdaresi'nin dış tanıtım faaliyetlerine özel bir önem ve ağırlık verilmektedir. Öte yandan Proje'nin ülkemiz insanına ve özellikle bu yöreye yatırım yapmak isteyen yerli ve yabancı iş çevrelerine yönelik tanıtımına da ağırlık verilmektedir.

Bu doğrultuda Nisan 1997 – Eylül 1997 tarihleri arasında GAP İdaresi'nce gerçekleştirilen faaliyetler ve Bölge'yi ziyaret eden belli başlı konuklar aşağıda sunulmaktadır:

02-06 Nisan 1997	: AGRO-GAP 97 Fuarı, Şanlıurfa
02-06 Nisan 1997	: Japon Heyeti
03-04 Nisan 1997	: Finans Dünyası Dergisi Muhabiri (Mr. Nakamura ve Evrim Uysal)

- 12 Nisan 1997 : Fransız Bürokrat ve Gazetecileri
- 12 Nisan 1997 : TÜBİTAK Başkanlar Heyeti
- 18-23 Nisan 1997 : AFSAD (Ankara Fotoğraf Sanatçıları Demeyi)
- 27-29 Nisan 1997 : Dışişlerine Mensup Genç Diplomatlar
- 28-30 Nisan 1997 : Karadeniz Ekonomik İşbirliği İş Konseyi, İstanbul
- 29-30 Nisan 1997 : UNDP (Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı) Heyeti
- 29 Nisan-02 Mayıs 1997 : Yeni Zelanda Büyükelçisi
- 04-07 Mayıs 1997 : TEMA Vakfı Heyeti
- 05-08 Mayıs 1997 : Yabancı Gazeteciler
- 07-08 Mayıs 1997 : Almanya Yabancılar Sorumlusu
- 07-10 Mayıs 1997 : Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri
- 12 Mayıs 1997 : 6. Okullararası Çocuk Yarışması Ödül Töreni, Ankara
- 13-15 Mayıs 1997 : Yanışmada dereceye giren çocuklar Bölge'de
- 16-18 Mayıs 1997 : ODTÜ Öğretim Üyeleri
- 17-18 Mayıs 1997 : Fransa Büyükelçisi ve İşadamları
- 22 Mayıs 1997 : GAP Semineri, Gelsenkirchen (Almanya)
- 27-31 Mayıs 1997 : Türk-İrlanda İş Konseyi ortak toplantısı, Dublin
- 28-29 Mayıs 1997 : AB Basın ve Enformasyon Genel Müd.'ne bağlı Çekim ekibi
- 28-30 Mayıs 1997 : Latin Amerika Büyükelçileri ve eşleri
- 27 Mayıs-01 Haziran 1997 : Başbakanlık Müşavirleri
- 06 Haziran 1997 : AB Heyeti
- 05-08 Haziran 1997 : Denizli Genç Tüccarlar ve İşadamları Derneği
- 13 Haziran 1997 : AB KİK (Karma İstişare Komitesi) Heyeti (İSO)
- 13-15 Haziran 1997 : Arı Grubu
- 17-20 Haziran 1997 : Türk-Hollanda İş Konseyi ortak toplantısı, Lahey
- 19-22 Haziran 1997 : Su Kongresi ve Sergisi '97 konulu Kongre, İstanbul

- 22 Haziran 1997 : Essen Başkonsolosluğumuz tarafından düzenlenen GAP Tanıtım Semineri, Dortmund (Almanya)
- 22 Haziran-02 Temmuz 1997 : AFSAD Çekim Ekibi
- 23-27 Haziran 1997 : TODAİE (Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü) Heyeti
- 30 Haziran-02 Temmuz 1997 : Makedonya Heyeti
- 28 Temmuz-01 Ağustos 1997 : NTV Çekim Ekibi
- 21-25 Ağustos 1997 : Kore Televizyonu Çekim Ekibi
- 23 Ağustos-05 Eylül 1997 : AFSAD Çekim Ekibi
- 28-29 Ağustos 1997 : ABD Kongre Üyeleri
- 01-06 Eylül 1997 : 9. Dünya Su Kongresi, Montreal (Kanada)
- 03-04 Eylül 1997 : Dünya Su Konseyi İlk Genel Kurulu yapıldı. GAP İdaresi Başkanı Dr. Olcay ÜNVER, üç yıl için Guvernör seçildi.
- 06 Eylül 1997 : İsraili Diplomatlar
- 11-14 Eylül 1997 : MBC Ortadoğu Televizyonu, Katar Televizyonu Çekim Ekibi
- 13-21 Eylül 1997 : Hindistan Hükümeti'nin davetlisi olarak GAP İdaresi İdareci ve uzmanlarından oluşan bir heyet, Küçük Ölçekli Sanayilerin İşleyişi, Zirai Makinele-
rin ve Zirai Araştırma Tekniklerinin Bölgesel Kal-
kınma Projelerinde kullanımı konularında incele-
melerde bulunmak üzere Yeni Delhi, Ahmedabad
ve Nagpur'u ziyaret etti
- 13-17 Eylül 1997 : Bölge illerindeki GAP-GİDEM ve ÇATOM'ların açılışı
- 16 Eylül 1997 : GAP Yüksek Kurulu, Siirt
- 16-17 Eylül 1997 : Alman Gazeteciler
- 30 Eylül-01 Ekim 1997 : IHT (International Herald Tribune)'nin Düzenle-
diği Su Zirvesi, İstanbul
- 03-04 Ekim 1997 : 3. Uluslararası Atatürk Barajı Su Sporları Şenliği